

Eczacı Odaları ve Türk Eczacıları Birliği Tarafından Yürütülen Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri: Geleneksel Derleme

Social Responsibility Activities Conducted by Chambers of Pharmacists and Turkish Pharmacists' Association: Traditional Review

^{1b} Rumeysa EREN^a, ^{1b} Bilge SÖZEN ŞAHNE^b, ^{1b} Selen YEĞENOĞLU^b

^aAtatürk Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Eczacılık İşletmeciliği AD, Erzurum, Türkiye

^bHacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Eczacılık Meslek Bilimleri Bölümü, Eczacılık İşletmeciliği AD, Ankara, Türkiye

ÖZET Son yıllarda yaşanan ekonomik ve teknolojik gelişmeler, sosyal ve çevresel sorunların giderek daha fazla ön plana çıkmasına neden olmuştur. Bu sebeple çevre kirliliği, kaynak tüketimi, atık yönetimi, ürün kalitesi, çalışanların hakları ve sosyal sorumluluk gibi konuların önemi artmış durumdadır. Çağdaş işletmeler, yalnızca ekonomik kazanç sağlayan kuruluşlar olarak değil; aynı zamanda topluma karşı sorumluluk taşıyan ve sosyal refahı artırmaya yönelik faaliyetlerde bulunan kurumlar olarak kabul görmektedir. Bu çerçevede sosyal sorumluluk, toplumun genel refahına katkıda bulunmayı ve sosyal gelişime destek sağlamayı amaçlayan ideolojik bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Kurumsal sosyal sorumluluk ise, kurumların bu tür hedefleri gönüllü olarak gerçekleştirme sorumluluğunu üstlenmeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, sosyal sorumluluk konusunda farklı sektörlerin farklı algıları olduğu vurgulanmaktadır. Örneğin otomotiv şirketleri hava kirliliği ve güvenlik konularına öncelik verirken; ilaç sektörü de halk sağlığına yönelik tehditlerle mücadele etmeyi ve ihtiyaç duyulan bölgelerde ilaç bağışında bulunmayı öncelikli sorumlulukları arasında sayabilmektedir (Edinilmiş Bağışıklık Yetersizliği Sendromu salgınıyla mücadele için ilaç desteği sağlamak gibi). Sağlık sektöründe çalışanların sosyal sorumluluk algısının olumlu olduğu belirtilirken, eczacıların ise sağlık sisteminde kritik bir role sahip oldukları ve bu bağlamda yüksek sosyal sorumluluk taşıdıkları ifade edilmektedir. Bu çalışmada, eczacılık alanında sosyal sorumluluğun önemi ele alınacak; ayrıca eczacı odalarının ve Türk Eczacıları Birliği'nin internet siteleri gözden geçirilerek kurumsal sosyal sorumluluk çerçevesinde incelenecektir.

ABSTRACT In recent years, economic and technological developments have brought social and environmental issues at the forefront. Consequently, issues such as pollution, resource consumption, waste management, product quality, employee rights, and social responsibility have become increasingly important. Today's companies are no longer seen as economic organizations, but as organizations that have social responsibilities to society. Social responsibility is defined as an ideological concept that aims to contribute to the welfare of society and support social development, while corporate social responsibility is defined as the voluntary realization of similar goals by companies. It is also emphasized that different sectors have different perceptions of social responsibility. For example, while automotive companies may prioritize air pollution and safety issues, the pharmaceutical industry may prioritize combating threats to public health and donating medicines in areas where they are needed (such as providing drug support to combat the Acquired Immune Deficiency Syndrome epidemic). While the perception of social responsibility among employees in the healthcare sector is positive, it is also noted that pharmacists play an important role in the healthcare system and have a high level of social responsibility. In this study, the importance of social responsibility in the field of pharmacy is examined, and the websites of the Chambers of Pharmacists and the Turkish Pharmacists' Association are reviewed and analyzed within the framework of corporate social responsibility.

Anahtar Kelimeler: Eczacılık; eczacı; sosyal sorumluluk; Türkiye

Keywords: Pharmacy; pharmacist; social responsibility; Türkiye

Geçtiğimiz yüzyıldan beri yaşanan ekonomik ve teknolojik gelişmeler, beraberinde sosyal ve çevresel sorunları da getirmiştir. Buna bağlı olarak; çevre kir-

liliği, kaynak tüketimi, atık maddeler, ürün kalitesi ve güvenliği, çalışanların hakları ve konumu, sosyal sorumluluk gibi konular daha fazla oranda dikkat

Correspondence: Rumeysa EREN

Atatürk Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Eczacılık İşletmeciliği AD, Erzurum, Türkiye

E-mail: ecz.rumeysaeren@gmail.com

Peer review under responsibility of Journal of Literature Pharmacy Sciences.

Received: 04 Nov 2024

Accepted: 07 Mar 2025

Available online: 21 Mar 2025

2630-5569 / Copyright © 2025 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

çekmeye başlamıştır.¹⁻³ Öte yandan, günümüzde çağdaş işletmeler sadece mal üreten, hizmet veren ve gelir elde eden ekonomik kuruluşlar olarak değil; aynı zamanda topluma karşı sorumlulukları olan sosyal kuruluşlar olarak görev yapmaktadır.^{4,5} Bu bağlamda “sosyal sorumluluk”, birey ile yönetimlerin etik dışı davranmamayı, etkileşimde buldukları çeşitli topluluklardan/paydaşlardan oluşan toplumun refahına kasıtlı olarak katkıda bulunmayı ve sosyal kalkınmaya destek vermeyi hedeflemeleri gerektiği şeklindeki ideolojik kavram olarak tanımlanmaktadır. “Kurumsal sosyal sorumluluk” da kurum ve firmaların gönüllülük esasıyla benzer hedefleri gerçekleştirmesi şeklinde ifade edilmiştir.⁶ Aynı zamanda bu kavram, 20. yüzyılın sonlarına doğru, şirketlerin kazandığını toplumla paylaşmasını önemseyen ve uluslararası düzeyde Birleşmiş Milletler’in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını destekleyen, refah seviyesi düşük halkların kalkınmasını kolaylaştıracak bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷

Sosyal sorumluluk konusunda, farklı sektörlerde farklı yaklaşımlar olduğu görülmektedir. Örneğin bir otomotiv şirketi, hava kirliliği ve güvenlik konusuna öncelik verirken, bir ilaç firması Afrika’daki bir salgınla mücadele için, ilaç bağışlamaya öncelik vermektedir.⁸ Sağlık sektörünün sağladığı sosyal fayda ve bunun bileşenlerinden ilaç endüstrisinin sağlığa olan etkileri sebebiyle, sağlık hizmetlerinde sosyal sorumluluk kavramı giderek önem kazanmaya başlamıştır.^{9,10} Bu kapsamda, 2020 yılında Türkiye’de sağlık sektöründe çalışan bireylerin kurumsal sosyal sorumluluk algısını araştırmak üzere yapılan bir çalışmaya göre; zor şartlarda görevini yerine getirmekte olan sağlık çalışanlarının kurumsal sosyal sorumluluk düzeylerinin ortalama üstünde olduğu belirtilmiştir.¹¹ Sağlık sektörünün önemli bileşenlerinden olan eczacılık alanında da son dönemlerde bu konuyla ilgili girişimlerin artış gösterdiği görülmektedir. Eczacıların; ilaç endüstrisi, akademi, toplum sağlığı, klinik araştırma, ilaç tasarımı ve keşfi gibi eczacılık mesleğinin farklı alanlarındaki rolleri sebebiyle sağlık sistemini güçlendiren ayrılmaz bir kaynak olduğu vurgulanmaktadır.¹² Ayrıca eczaneler toplumun içinde yer almaktadır ve bu nedenle bireyler ile bilgi kaynakları arasında aracı olmak için ben-

zersiz bir şekilde konumlandırılmış, en erişilebilir sağlık hizmeti sunucuları konumundadır.¹³ Bu nedenle, eczacılıkta sosyal sorumluluk, hem eczacılık mesleği alanları hem de fakültelerde yürütülen eğitim bakımından kıymetlidir.¹⁴

Bu çalışmada, sundukları hizmetler açısından toplumsal etkileri büyük önem taşıyan eczacılık alanında sosyal sorumluluk konusu incelenecek ve özellikle koronavirüs hastalığı-2019 [coronavirus disease-2019 (COVID-19)] pandemisinde, Türkiye’de kamu kurumu niteliğindeki bir meslek örgütü olan Türk Eczacıları Birliği (TEB) ve onun bünyesinde faaliyetlerini yürüten eczacı odalarının gerçekleştirdikleri sosyal sorumluluk projelerine yer verilecektir.

ECZACILIK VE SOSYAL SORUMLULUK

Eczacılık mesleği için hem tıbbi boyut hem de sosyal boyut; eczacıların görevinin ilaç teminiyle sınırlı kalmaması nedeniyle dikkat çekmektedir. Eczacıların yeterli birikim ile bireyleri bilgilendirmek, takip etmek ve yönlendirmek gibi farklı şekillerdeki sorumlulukları bu kapsamda değerlendirilmektedir.¹⁵ Eczacılar, belirli risk faktörleri veya sağlıksız yaşam tarzları sergileyen kişilerin belirlenmesine yardımcı olabilmekte; hastalara kanıta dayalı gerçekler sunarak, hastalıklarla ilgili yanlış kanıları ele alarak ve potansiyel hastalıkları önleyerek, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlayabilmektedir.¹⁶ Verilen farmasötik bakımın yanı sıra advers etkilerin bildirimini, tedavinin takibi ve gerektiğinde diğer sağlık çalışanları ile iş birliği içinde tedavinin değiştirilmesi gibi hizmetler sunularak, hastanın ilaç uyuncu artırılmaktadır.¹⁷ Bütün bunların, eczacıların sosyal sorumluluk bilincini benimsemesinde etkisi bulunmaktadır.¹⁵ Ayrıca eczanelerin hasta eğitimi ve doğru ilaç kullanımı konusunda gösterdikleri çaba, bu işletmeler için olumlu bir imaj yaratma potansiyeline sahiptir. Nitekim bazı çalışmalarda, hastaların hasta eğitimine öncelik veren eczaneleri daha fazla tercih etme eğiliminde olduğu gösterilmiştir.^{18,19} Çetin ve ark. tarafından anket tekniği ile yapılan bir araştırmada, eczacıların sosyal sorumluluk algıları ve tutumları değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, eczanelerin gerçekleştirebileceği sosyal sorumluluk faaliyetleri ile daha başarılı işletmeler haline gelebileceklerine dair eczacıların görüşlerinin

ağırlıklı olduğu ortaya konmuştur.²⁰

TÜRKİYE'DE COVID-19 SÜRECİNDE ECZACILARIN ROLÜ

2019 yılının sonlarında ortaya çıkan COVID-19 pandemisi sürecinde, hastalığın teşhisi ve tedavisi için doktorlar, hemşireler, eczacılar, hastabakıcılar gibi sağlık çalışanları; hasta ile temas etmeleri nedeniyle en yüksek risk altındaki meslek grupları arasında yer almıştır.²¹ Özellikle ülkemizde 1. basamak sağlık hizmeti sunucularından olan serbest eczane eczacıları, pandemi sürecinde halkın en kolay ulaşabildiği sağlık çalışanları olarak hizmetlerini sürdürmüştür. Bununla birlikte, yeni tip koronavirüsün damlacıklarla bulaşması, eczacılar ve yardımcı personel için büyük bir sağlık tehdidi oluşturmuştur. Buna rağmen eczacılar, kişisel düzeyde hijyen önlemleri olarak, ücretsiz maske dağıtımı gibi görevleri de üstlenmiş, bunu bir sosyal sorumluluk olarak göyerek görevlerine kesintisiz devam etmişlerdir.²²

2023 yılında yapılan bir çalışmada eczacıların, özellikle pandemi döneminde danışmanlık hizmetini sürdürerek, hastalarının sağlık durumunu korumaya ve geliştirmeye çalıştığı belirtilmiştir.¹⁸ Eczanelerde ve eczacılık fakültelerinde dezenfektan üretimi yapılması, raporlu ilaçların hastaneye gidilmeden ecza-

neden temin edilebiliyor olması, halka hızlı ve doğru bilgi aktarımının aksamaması; eczacıların bu konudaki sorumlu davranışlarına büyük örnektir.²³

TEB VE ECZACI ODALARI'NIN SOSYAL SORUMLULUK FAALİYETLERİ

Ülkemizde eczacıların yürüttükleri sosyal sorumluluk faaliyetleri, TEB ve eczacı odaları bünyesinde gerçekleştirilmektedir. Bazı eczacı odalarında, “Sosyal Sorumluluk ve Proje Komisyonu” bulunmaktadır. Ancak, birçok eczacı odasının internet sitesinde bu komisyonların toplantı yaptığına dair bilgiler olsa da toplantı sonuçları, proje ve faaliyetlere yönelik ayrıntılı bilgiler bulunmamaktadır.²⁴⁻²⁷ Bazı eczacı odalarının gerçekleştirdiklerini beyan ettikleri sosyal sorumluluk projelerinden bir bölümü Tablo 1’de yer almaktadır.

Bu projelerden İzmir Eczacı Odası ve Dedeman Konya Otel tarafından gerçekleştirilen faaliyette, doğaya verilen zararın azaltılabilmesi için, kullanım tarihi/miadi geçmiş ilaçların toplanması sağlanmış ve İzmir Eczacı Odası’na gönderilmiştir.²⁸ “Temiz Çevre Sağlıklı Toplum” sloganı gerçekleşen projede ise, İzmit Atık ve Artıkları Arıtma, Yakma ve Değerlendirme A.Ş. (İZAYDAŞ) ile Kocaeli Eczacı Odası arasında imzalanan protokolle, eczanelerin el-

TABLO 1: Eczacı odaları tarafından yürütülen sosyal sorumluluk faaliyetleri

Eczacı odasının adı	Proje adı	Proje paydaşı
Ankara	Atıklar Çöp Değil Gelecektir	-
Bursa	Çevre ile Dost Ol	Bursa Büyükşehir Belediyesi
Denizli	Ecza Dolabı Olmayan Köy Okulu Kalmasin	-
Elazığ	Atık İlaçların Kaynağında Ayrı Toplanması, Taşınması, Bertaraf Edilmesi Protokolü	Elazığ İl Sağlık Müdürlüğü, Elazığ Belediyesi
Erzurum	Ağaç Dikimi	Erzurum Valiliği, Atatürk Üniversitesi
Eskişehir	Minik Adımlar, Sağlıklı Yarımlar	-
İstanbul	Kumbara Zinciri	Türkiye Kas Hastalıkları Derneği (KASDER)
İzmir	Atık İlaç	Dedeman Konya Otel
İzmir	Organ Bağışı	-
Kocaeli	Temiz Çevre, Sağlıklı Toplum	İzmit Atık ve Artıkları Arıtma, Yakma ve Değerlendirme A.Ş. (İZAYDAŞ)
Konya	Eczacı Kalfası Yetiştirme Programı	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Malatya	Okul Bağımlılık Haritası	-
Malatya	Köy Okulu	-
Sakarya	Atık İlaç	İzmit Atık ve Artıkları Arıtma, Yakma ve Değerlendirme A.Ş. (İZAYDAŞ)

lerinde bulunan ve miadı geçen ilaçların, ilgili mevzuat doğrultusunda toplanması, taşınması ve bertarafının sağlanması, bu ilaçların atık su şebekesine karışmasının veya evsel atıklarla birlikte toplanmasının önüne geçilerek, çevre kirliliğinin önlenmesine katkı sağlanması amaçlanmıştır.²⁹ Benzer şekilde Sakarya Eczacı Odası, il genelindeki eczanelerde bulunan ve son kullanma tarihi geçmiş, uzun süredir eczacılar tarafından bertaraf edilmek üzere saklanmış olan 850 koli ilacı, İZAYDAŞ'a göndererek imha etmiştir.³⁰ Elazığ Eczacı Odası da il sağlık müdürlüğü ve Elazığ Belediyesi ile birlikte Atık İlaçların Kaynağında Ayrı Toplanması, Taşınması, Bertaraf Edilmesi Protokolü'nü imzalamıştır.³¹ Bursa Eczacı Odası, Bursa ili ölçeğinde çevresel farkındalığın artırılması, çevrenin korunmasına yönelik sürdürülebilir projelerin teşvik edilmesi, atıkların ve israfın önlenmesi, oluşan atıkların kaynağında ayrı toplanması ve geri dönüşümü ile hammadde ve enerji tasarrufu sağlanması, gelecek nesillere temiz ve gelişmiş bir Türkiye ile yaşanabilir bir dünya bırakılması amacıyla, Bursa Büyükşehir Belediyesi koordinasyonunda, "Çevre ile Dost Ol İyi Uygulama Örnekleri" başlığında bir proje yarışması düzenlemiştir.³²

Türkiye Kas Hastalıkları Derneği (KASDER) ve İstanbul Eczacı Odası tarafından yürütülen bir sosyal sorumluluk projesi olan "Kumbara Zinciri Projesi"nde ise nöromusküler hastalıklara toplumun duyarlılığını artırmak ve toplumu bilgilendirmek için KASDER'in hasta odaklı çalışmaları, İstanbul Eczacı Odası'na bağlı eczanelerde tanıtılmış ve ülke genelinde yürütülen Kumbara Zinciri Projesi desteklenmiştir. KASDER ve İstanbul Eczacılar Odası, eczanelere yerleştirilecek kumbaralar için iş birliği yapmış; Kumbara Zinciri Projesi'ne katılan eczaneler de, KASDER'in internet sitesinde "Gönül Dostu Eczane" olarak duyurulmuştur. Bunun dışında İstanbul Eczacı Odası tarafından "14 Mayıs Eczacılık Buluşması" etkinliği kapsamında sosyal sorumluluk proje yarışması yapılmış ve 3 farklı üniversiteden öğrenciye ödül verilmiştir.³³ Benzer şekilde, Eskişehir Eczacı Odası tarafından eczacı odaları arasında düzenlenen sosyal sorumluluk projesi yarışmasında, Eskişehir Eczacı Odası "Minik Adımlar, Sağlıklı Yarınlar Projesi" 1.lik ödülünü, Malatya Eczacı Odası "Okul Bağımlılık Haritası Projesi" 2.lik ödülünü,

İzmir Eczacı Odası "Organ Bağıışı Projesi" 3.lük ödülünü almıştır. Yine Eskişehir Eczacı Odası tarafından, Rehber Eczanem Projesi kapsamında olan eczacılara peak flow metre ve karton ağızlıklar temin edilmiştir. Ayrıca, astım ve kronik obstrüktif akciğer hastalığı (KOAH) ilaç geçmişi ve farmakoterapötik anamnezleriyle birlikte, TEB'in "Smart Eczane Projesi" astım kontrol testleri temin edilerek, programdaki eczanelere dağıtılmıştır.^{25,34}

Bunun yanı sıra Konya Eczacı Odası ve Necmettin Erbakan Üniversitesi işbirliği ile lise ve 2 yıllık meslek yüksekokulu mezunlarının istihdamını artırmak amacıyla eczacı kalfası yetiştirme programı hazırlanmıştır.³⁵ Şanlıurfa Eczacı Odası da dezavantajlı gruplar eczacılık hizmeti sunumuna yönelik olarak, cezaevinde eczacı istihdamı projesini hayata geçireceğini duyurmuştur.³⁶ Zonguldak Eczacı Odası ise Bülent Ecevit Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde bir hasta odasının tefrisatını gerçekleştirmiştir.³⁷ Malatya Eczacı Odası üyelerinin sosyal sorumluluk projesi olarak gerçekleştirdikleri Köy Okulu Projesi kapsamında Yazıbaşı İlköğretim Okulu ziyaret edilmiş, öğrenciler için hazırlanan yeni yıl hediyeleri verilmiştir.³⁸ Bir diğer faaliyette ise Erzurum Eczacı Odası; Erzurum Valisinin, eczacıların ve Eczacılık Fakültesi'nin katılımıyla ağaç dikme etkinliği düzenlemiştir.⁴⁰

Eczacı Odalarının bünyesinde bulunan gençlik komisyonları tarafından da çeşitli sosyal sorumluluk faaliyetlerinin yürütüldüğü görülmektedir. İstanbul Eczacı Odası Gençlik Meclisi Sosyal Sorumluluk Komisyonu, Çorbada Tuzun Olsun Derneği'nin gıda dağıtım programına katılarak, gruplara ve faaliyet içeriğine dair bilgilendirildikleri bir oryantasyon eğitimi aldıktan sonra, gıda paketleme ve dağıtımına destek olmuştur.³³ Denizli Eczacı Odası Öğrenci Komisyonu tarafından yürütülen "Ecza Dolabı Olmayan Köy Okulu Kalmasın" projesi kapsamında, Karakova İlköğretim Okulu ve Yeniköy İlköğretim Okulu'nda bilgilendirici seminerler verilerek, ecza dolabı yapılmıştır.³⁹ Bunun yanı sıra, Ankara Eczacı Odası Gençlik Komisyonu, Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)'nın ülke genelinde yürüttüğü projelere destek olmak amacıyla, Edirne Yenicegörece Hatıra Ormanı'na fidan bağışında bulunmuş ve sosyal

medyada meydan okuma kampanyası başlatılmıştır. Yine aynı komisyon tarafından gönüllü olarak, üniversite tercih döneminde olan öğrenciler için, meslek tanıtımı amacıyla tüm yönlerin tartışıldığı bir soru havuzu oluşturularak cevapları ile internet sayfasında yayınlanmıştır.⁴¹ Bunun yanı sıra, “Atıklar Çöp Değil, Gelecektir” sloganıyla başlayan ve geri dönüşümün önemi hakkında farkındalık oluşturmaya çalışılan sosyal sorumluluk projesi ile geri dönüşümden elde edilecek gelir ile hayvan barınaklarına mama bağışında bulunulacağı, bu sayede iki yönlü bir proje gerçekleştirileceği belirtilmiştir.⁴²

Sivil toplum kuruluşlarının yasal çerçevelerde yürüttükleri faaliyetlerin yanı sıra sosyal sorumluluk projeleri yürütmeleri de beklenmektedir.⁴³ Kamu kurumu niteliği bulunan eczacıların temel meslek örgütü, TEB de Türkiye’de eczacılarla birçok sosyal sorumluluk projesine imza atmaktadır. Bu kapsamda, Diyarbakır’da, Van’da, Antalya’da, Kars’ta okullar yaptırılmış; Erzurum’un bir ilçesinde hastane ve Diyarbakır’da madde bağımlılığıyla mücadele merkezi kurularak, Sağlık Bakanlığı’na devredilmiştir. TEB’in afet ve acil durumlarda gerçekleştirdiği faaliyetlerde, gezici tırlar deprem bölgelerine gönderilerek, ilaç temini için çadırlar oluşturulmuş, dünyanın çeşitli yerlerine ilaç yardımı yapılmıştır. Sudan, Somali gibi birçok ülkeye yardım gönderilmiş, Suriyeli mültecilere ilaç, yiyecek ve giyecek temin edilmiştir. Bunun yanı sıra uluslararası yardımlar çerçevesinde, birçok ülkeye ilaçla ilgili maddi katkı da sağlanmıştır.⁴⁴

Türk Eczacıları Birliği’nin yürüttüğü projelerden biri de Avrupa Birliği (AB) finansmanı ile başlayan ve ilköğretim okulu öğrencilerini akılcı ilaç kullanımı hakkında bilinçlendirmeyi hedefleyen “Akıllı Çocuk Akılcı İlaç Kullanır” isimli bir projedir. Ayrıca TEB, Sosyal Güvenlik Kurumu Ankara İl Müdürlüğü, Hacettepe Üniversitesi, Chemnitz, Uppsala, Maastricht Üniversiteleri, Dünya Yaşlılık Derneği ve Sağlık ve Sosyal Hizmetler Dernekleri Federasyonu iş birliğiyle Sağlıklı Yaşlanma Projesi yürütülmeye başlanmıştır. AB Erasmus+ çerçevesinde, Türkiye ve Avrupa’da yaşayan Türk yetişkinlerin sağlıklı yaşlanması ile ilgili olarak yürütüleceği belirtilen projenin ortaklarından olan TEB, bu doğrultuda başlangıçta 60 gönüllü eczacıya eğitim vere-

ceğini belirtmiştir. Bu bağlamda hastaların bilinçlendirilmesi ile eczacılar ve özellikle yaşlı hastaların iletişiminin güçlendirilmesi amaçlanmıştır.³⁴

DEPREM SÜRECİNDE ECZACILARIN ROLÜ

Eczacılık hizmetleri olağanüstü durumlarda da büyük önem taşımakta ve bu dönemlerde bile yürütülen sosyal sorumluluk faaliyetlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizde 6 Şubat 2023’te meydana gelen, 11 ili kapsayan şiddetli depremin neden olduğu feci sonuçlar, özellikle Hatay ve Kahramanmaraş’ı etkilemiştir.⁴⁵ TEB, depremin ilk gününde Gezici Tır Eczanesini Kahramanmaraş’a yönlendirmiştir. 7 Şubat tarihi itibarıyla Adıyaman, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya’da 5 konteyner eczane hizmete açılmış ve eczanelerin konum bilgileri düzenli olarak güncellenerek, kamuoyuyla paylaşılmıştır. Yine eczacıların sahra eczanelerinde görevlendirilmeleri bütün bölge eczacı odalarıyla uyumlu bir şekilde sağlanmıştır.

Deprem bölgesindeki ilaç ve tıbbi malzeme ihtiyacını karşılamak amacıyla TEB’in bilgi işlem hizmetlerinden olan FarmaInbox aracılığıyla Afet Yardım Kampanyası başlatılmış ve depremlenelerin ücretsiz ilaç ve tıbbi malzemelere ulaşımı sağlanmıştır. Eczacı odalarının katkısıyla birçok mobil eczanein bölgeye yönlendirilmesi sağlanmış, ayrıca gezici karavan eczanesi ile insülin, şeker ölçüm kitleri gibi tıbbi malzemeler ile kadın hijyen malzemeleri, ıslak mendil, hasta alt bezi, bebek bezi gibi destek malzemeleri sivil toplum kuruluşlarının katkılarıyla deprem bölgesine ulaştırılmıştır.⁴⁶ TEB, eczacıların bağışladığı ilaç, tıbbi malzemeler ve diğer yardım malzemelerinin deprem bölgesine ulaştırılmasını sağlamıştır. Bunun dışında deprem bölgesindeki eczanesi olan ve depremden etkilenen eczacılar için “Eczacı için Birlikteyiz” kampanyası başlatılmıştır.³⁴ Eczacı odaları da ilaç desteği yanında maddi destekler sağlamıştır. TEB tarafından depremden zarar gören, yakınları vefat eden, kaybı olan ve eczanesi hasar alan eczacılar için de bütçe ayrılmış ve afet desteği sağlanmıştır. Afet fonu ve deprem bölgesine yapılan yardımların tamamı da yine internet sayfasından kamuoyu ile paylaşılmaktadır.³⁴ Yapılan desteklere ait bilgilerden bazılarını Tablo 2’de yer verilmektedir.

TABLO 2: 2023 yılı deprem felaketi sonrası TEB tarafından gerçekleştirilen eczacılara yönelik bazı destekler

Faaliyet alanı	Faaliyet kapsamı
Barınma	250 yatak kapasiteli afet sonrası barınma merkezi
Eğitim	Hayatını kaybeden eczacıların çocuklarına yönelik öğrenim hayatları boyunca burs desteği
Maddi destek	Vefat eden eczacıların yakınlarına sigorta kapsamında maddi destek Eczanesi zarar gören eczacılar için hasar tespit çalışmaları sonrası sigorta ödemeleri

Eczacılık mesleğinin çatı örgütü ve organları tarafından gerçekleştirilen faaliyetler oldukça kapsamlı olsa da Türkiye’de sosyal sorumluluk faaliyetlerinin ve bunların raporlanmasının henüz erken aşamalarda olduğu, hazırlanan raporlarda, sosyal sorumluluk kapsamında en çok insan kaynakları ve ardından sağlık ve güvenlik alanlarıyla ilgili açıklamalara odaklanıldığı belirtilmektedir.⁴⁷

SINIRLILIKLAR

Bu derlemede yalnızca Türk Eczacıları Birliği ve eczacı odaları düzeyinde gerçekleştirilen sosyal sorumluluk faaliyetleri ele alınmıştır. Eczacıların bireysel yürüttüğü veya eczacılık alanındaki diğer örgütlerin yer aldığı sosyal sorumluluk çalışmaları kapsam dışı bırakılmıştır. Bu nedenle, eczacılık mesleğinin sosyal sorumluluk alanındaki tüm katkılarını içermemektedir.

SONUÇ

Ülkemizde eczacılık mesleği özelinde gerçekleştirilen sosyal sorumluluk faaliyetleri incelendiğinde, meslek örgütleri tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Ancak, bu faaliyetlerin raporlanmasının daha detaylı yapılması, yeni faaliyetlerin daha amacına yönelik olarak planlanması açısından dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Eczacılık hizmetlerinin her alanında ihtiyaç duyulan faaliyetlerin, imkânlar ve ihtiyaçlar doğrultusunda sosyal sorumluluk projeleri ile desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Eczacı odalarından sosyal sorumluluk faaliyetleri gösterenlerin oranının oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Sosyal sorumluluk projelerinin toplum sağlığına katkı sağlayan ve eczacılık mesleğinin itibarını artıran önemli bir etken olduğu göz önüne alındığında, eczacı odalarının bu alandaki faaliyetlerini artırması gerektiği düşünül-

mektedir. Eczacı odaları, mevcut sosyal sorumluluk faaliyetlerine ek olarak toplum sağlığına daha fazla katkı sağlayabilecek çeşitli çalışmalar yürütebilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

■ Gündemdeki sağlık sorunları hakkında bilgilendirme kampanyaları:

Örneğin, son dönemde gündemde olan hastalıklar (maymun çiçeği, COVID-19, grip varyantları vb.) hakkında tarafsız ve güncel bilgilendirmeler yapılabilir. Eczacı odaları, doğru bilgiye erişimde önemli bir rol oynayarak halkı salgınlar, bulaşıcı hastalıklar ve tedbirler konusunda bilinçlendirebilir.

■ Sağlık okuryazarlığını artıran çevrimiçi eğitim programları:

Eczacı odaları ve TEB tarafından, halkın sağlık okuryazarlığını geliştirecek çevrim içi eğitim programları düzenlenebilir. Bu eğitimlerde ilaç kullanımı, aşılarda kronik hastalıklarla baş etme yöntemleri, sağlıklı yaşam alışkanlıkları gibi konularda bilgi verilerek halkın bilinç düzeyi artırılabilir.

■ Gençlere ve öğrencilere yönelik eğitim seminerleri:

Özellikle lise ve üniversite düzeyinde, gençlere yönelik sağlık bilinci ve eczacılık mesleği hakkında seminerler ve atölye çalışmaları düzenlenebilir. Bu sayede gençlerin sağlık okuryazarlığı ve eczacılık mesleğiyle ilgili farkındalıkları artırılabilir.

■ Eczacılar arasında gönüllülük ve toplum sağlığı programları:

Eczacılar arasında gönüllü çalışma programları organize edilerek, yerel sağlık sorunlarına yönelik projelere katılım sağlanabilir. Özellikle kırsal bölgelerde veya dezavantajlı gruplara yönelik sağlık taramaları ve bilgilendirme çalışmaları yapılabilir.

■ Çevre dostu uygulamalar ve atık ilaç toplama projeleri:

Toplum sağlığının yanı sıra çevre sağlığını da gözeten projeler geliştirilebilir. Atık ilaçların toplanması, geri dönüşüm programlarının yaygınlaştırılması gibi çevre dostu çalışmalar organize edilebilir.

■ Psikolojik destek ve toplum ruh sağlığına katkı sağlayan projeler:

Ruh sağlığı sorunları konusunda farkındalık yaratacak bilgilendirme kampanyaları düzenlenebilir. Özellikle pandemi sonrası dönemde artan depresyon, anksiyete ve stresle başa çıkma yöntemleri hakkında bilgi sağlayacak projeler hayata geçirilebilir.

Sonuç olarak eczacılık mesleği mensuplarının hayatın her alanında sosyal sorumluluk faaliyetleri gerçekleştirebilmesi için, gerekli bütçeler sağlanması ve diğer kuruluşlarla beraber projelerde aktif bir şekilde yer almalarına yönelik farkındalığın artırılması gerekmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Selen Yeğenoğlu, Bilge Sözen Şahne, Rumeysa Eren; **Tasarım:** Selen Yeğenoğlu, Bilge Sözen Şahne, Rumeysa Eren; **Denetleme/Danışmanlık:** Bilge Sözen Şahne, Selen Yeğenoğlu; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Rumeysa Eren; **Analiz ve/veya Yorum:** Selen Yeğenoğlu, Bilge Sözen Şahne, Rumeysa Eren; **Kaynak Taraması:** Rumeysa Eren; **Makalenin Yazımı:** Rumeysa Eren, Bilge Sözen Şahne, Selen Yeğenoğlu; **Eleştirel İnceleme:** Bilge Sözen Şahne, Selen Yeğenoğlu.

KAYNAKLAR

1. Shrivastava P. Industrial/environmental crises and corporate social responsibility. *The Journal of Socio-Economics*. 1995;24(1):211-27. [https://doi.org/10.1016/1053-5357\(95\)90036-5](https://doi.org/10.1016/1053-5357(95)90036-5)
2. Zhang X, Zhang M, Zhang H, Jiang Z, Liu C, Cai W. A review on energy, environment and economic assessment in remanufacturing based on life cycle assessment method. *J Clean Prod*. 2020;255:120160. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.120160>
3. Lane L. Artificial Intelligence and Human Rights: Corporate Responsibility Under International Human Rights Law. In Završnik A, Simoncic K, eds. *Artificial Intelligence, Social Harms and Human Rights*. Switzerland: Springer; 2023. p. 183-205.
4. Becerikli SY. Stratejik yönetim planlaması: 2000'li yıllarda işletmeler için yeni bir açılım [Strategic management planning: a new opening for businesses in the 2000s]. *Amme İdaresi Dergisi*. 2000;33(3):97-109. https://ammeidaresi.hacibayram.edu.tr/documents/article/1/33/3/6_becerikli.pdf
5. Khan SAR, Yu Z, Umar M. How environmental awareness and corporate social responsibility practices benefit the enterprise? An empirical study in the context of emerging economy. *Manag Environ Qual*. 2021;32(5):863-85. doi:10.1108/MEQ-08-2020-0178
6. Planken B. Definitions of Social Responsibility. In Idowu SO, Capaldi N, Zu L, et al., eds. *Encyclopedia of Corporate Social Responsibility*. Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg; 2013. p.768-72.
7. Türkman K. KSS Yalanını Birakın, Gerçeklerle Yüzleşin: Dünyayı Şirketler Kurtaracak [Drop the CSR Lie, Face the Facts: Corporations Will Save the World]. *BrandAge* 2013. <https://www.thebrandage.com/kss-yalanini-birakin-gerceklerle-yuzlesin-dunyayi-sirketler-kurtaracak>
8. Erol E, Selim A, Alpkan L. İşletmelerde stratejik yönetim faaliyetlerini değerlendirme araştırması [Research on evaluation of strategic management activities in enterprises]. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*. 2000;1(1):96-123. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2151783>
9. Resnik DB. Responsibility for health: personal, social, and environmental. *J Med Ethics*. 2007;33(8):444-5. PMID: 17664299; PMCID: PMC2598168.
10. Azak Sungur S, Sözen Şahne B, Yeğenoğlu S. Kurumsal sosyal sorumluluk ve ilaç sektörü, Türkiye uygulamaları: geleneksel derleme [Corporate social responsibility and pharmaceutical sector, Turkey practices: a traditional review]. *Literatür Eczacılık Bilimleri Dergisi*. 2023;12(1):82-91. doi: 10.5336/pharmsci.2022-93846
11. Erbir M. Sağlık sektörü çalışanlarının kurumsal sosyal sorumluluk algıları, kamu-özel ortaklığı örneği [Corporate social responsibility perceptions of health sector employees, the case of public-private partnership example]. *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2020;2(1):1-14. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1173853>
12. Kokane JV, Avhad PS. Role of pharmacist in health care system. *J Community Health Manag*. 2016;3(1):37-40. doi: 10.5958/2394-2770.2016.00013.2
13. Foster AA, Daly CJ, Logan T, Logan R Jr, Jarvis H, Croce J, et al. Addressing social determinants of health in community pharmacy: Innovative opportunities and practice models. *J Am Pharm Assoc* (2003). 2021;61(5):e48-e54. PMID: 34023279.
14. Choi AN, Curran GM, Morris EJ, Salem AM, Curry BD, Flowers SK. Pharmacy Students' Lived Experiences of Academic Difficulty and Tinto's Theory of Student Departure. *Am J Pharm Educ*. 2019;83(10):7447. PMID: 32001879; PMCID: PMC6983888.

15. Pirhan R, Özçelikkay G. Pediatrik ilaçların kullanımında eczacının rolü [Role of the pharmacist in pediatric medicine use]. *Ankara Ecz. Fak. Derg.* 2005;34(2):95-105. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/424511>
16. Ecarnot F, Crepaldi G, Juvin P, Grabenstein J, Del Giudice G, Tan L, et al. Pharmacy-based interventions to increase vaccine uptake: report of a multi-disciplinary stakeholders meeting. *BMC Public Health.* 2019;19(1):1698. PMID: 31852470; PMCID: PMC6921486.
17. Bayraktar-Ekincioglu A, Demirkan K. Birinci basamak tedavi hizmetlerinde baş ağrılarının yaklaşım: eczacının rolü [Approach to headaches in primary care: the role of the pharmacist]. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi.* 2013(1):75-104. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/841820>
18. Abbasi S, Aghakhani H, Azizi S, Peikanpour M, Mehralian G. Corporate social responsibility and customer loyalty during the Covid-19 pandemic: Evidence from pharmacy practice. *Soc Responsib J.* 2023;19(2):249-63. doi: 10.1108/SRJ-06-2021-0243
19. Kim S. The process model of corporate social responsibility (CSR) communication: CSR communication and its relationship with consumers' CSR knowledge, trust, and corporate reputation perception. *J Bus Ethics.* 2019;154(4):1143-59. doi:10.1007/s10551-017-3433-6
20. Çetin M, Çimen M, Türk YZ, Fedai T, Şahin B. Eczacıların sosyal sorumluluk algıları üzerine bir araştırma [A study on pharmacists' perception of social responsibility]. *Gülhane Tıp Dergisi.* 2010;52(1):11-7. <https://gulhanemedi.org/pdf/37eae217-e8b5-4f55-976f-35df98003e83/articles/33371/GMJ-52-11-En.pdf>
21. Zhu N, Zhang D, Wang W, Li X, Yang B, Song J, et al; China Novel Coronavirus Investigating and Research Team. A Novel Coronavirus from Patients with Pneumonia in China, 2019. *N Engl J Med.* 2020;382(8):727-33. PMID: 31978945; PMCID: PMC7092803.
22. Çalkıkuşu M, Güneş G, Özçelikkay G. Covid-19 pandemisinin toplum eczacılığı hizmetlerine etkileri [Effects of Covid-19 pandemic on community pharmacy services]. *J Fac Pharm Ankara.* 2021;45(2):194-211. <https://doi.org/10.33483/jfpau.831105>
23. Erdoğan Orhan İ, Aslan M. COVID-19 sürecinde eczacıların rolü [The role of pharmacists during COVID-19]. *Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi.* 2020;1(1):72-7. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1275067>
24. 47. Bölge Amasya Eczacı Odası [İnternet]. Sosyal Sorumluluk ve Proje Komisyonu Toplantısı. [Erişim tarihi: 18 Haziran 2023]. Erişim linki: <https://www.amasyaeco.org.tr/sosyal-sorumluluk-ve-proje-komisyonu-toplantisi/>
25. 9. Bölge Eskişehir Eczacı Odası [İnternet]. [Erişim tarihi: 18 Haziran 2023]. Erişim linki: <https://www.eskisehireo.org.tr/>
26. 12. Bölge Kayseri Eczacı Odası [İnternet]. [Erişim tarihi: 18 Haziran 2023]. Erişim linki: <https://www.kayserieo.org.tr/>
27. 40. Bölge Kırklareli Eczacı Odası [İnternet]. [Erişim tarihi: 18 Haziran 2023]. Erişim linki: <https://www.kirklarelieo.org.tr/>
28. Büyüksalvarcı A, Şapıcılar MC, Uyaroğlu A. Kurumsal oteller ve sosyal sorumluluk projelerinin değerlendirilmesi [Evaluation of corporate hotels and social responsibility projects]. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi.* 2016(12):187-94. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3450520>
29. İZAYDAŞ [İnternet]. İZAYDAŞ ve Kocaeli Eczacı Odası arasında anlamlı protokol. [Erişim tarihi: 18 Haziran 2023]. Erişim linki: https://www.izaydas.com.tr/1189-56-izmit_atik_ve_artiklari_aritma_yakma_ve_degerlendirme-haberSayfaDetay-izaydas_ve_kocaeli_eczacisi_odasi_arasinda_anlamlı_protokol.html
30. 20. Bölge Sakarya Eczacı Odası [İnternet]. Sakarya Eczacı Odası Miadi Geçmiş İlaçlar Bertaraf Projesi. [Erişim tarihi: 18 Haziran 2023]. Erişim linki: <https://www.seo.org.tr/duyuru/sakarya-eczaci-odasi-miadi-gecmis-ilac-berataraf-projesi-2461>
31. 23. Bölge Elazığ Eczacı Odası [İnternet]. Atık İlaç Protokolü. [Erişim tarihi: 18 Haziran 2023]. Erişim linki: <https://www.elazigeczaciociodasi.org.tr/duyuru/atik-ilac-protokolü-21015>
32. 7. Bölge Bursa Eczacı Odası [İnternet]. "Çevre ile Dost Ol İyi Uygulama Örnekleri" Proje Yarışması. [Erişim tarihi: 18 Haziran 2023]. Erişim linki: <https://www.beo.org.tr/duyuru/cevre-ile-dost-ol-iyi-uygulama-ornekleri-proje-yarismasi-64808>
33. 1. Bölge İstanbul Eczacı Odası [İnternet]. [Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024]. Erişim linki: <https://www.istanbuleczaciociodasi.org.tr>
34. Türk Eczacıları Birliği [İnternet]. [Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024]. Erişim linki: <https://www.teb.org.tr>
35. 5. Bölge Konya Eczacı Odası [İnternet]. Necmettin Erbakan Üniversitesi Ortaklığında Hazırlanan İstihdama Yönelik Protokol. [Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024]. Erişim linki: <https://www.keo.org.tr/sayfa/universitemiz-ve-konya-eczaci-odasi-ndan-istihdama-yonelik-protokol-hakkinda-743705>
36. 27. Bölge Şanlıurfa Eczacı Odası [İnternet]. [Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024]. Erişim linki: <https://www.sanlıurfaeo.org.tr>
37. 17. Bölge Zonguldak Eczacı Odası [İnternet]. Zonguldak Eczacı Odası Sosyal Sorumluluk Projesi. [Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024]. Erişim linki: <https://www.zeo.org.tr/haber-3226>
38. 22. Bölge Malatya Eczacı Odası [İnternet]. Köy Okulu Projesi Kapsamında Yazıbaşı İlköğretim Okulu'nu Ziyaret. [Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024]. Erişim linki: <https://www.malatyaeczaciociodasi.org.tr/duyuru/koy-okulu-projesi-kapsaminda-yazibasi-ilkogretim-okulunu-ziyaret-894>
39. 16. Bölge Denizli Eczacı Odası [İnternet]. Eczacı Odası Ağaç Dikme Etkinliği. [Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024]. Erişim linki: <https://denizlieczaciociodasi.org.tr/duyuru/eczaci-odasi-olmayan-koy-kalmasin-7457>
40. Atatürk Üniversitesi Eczacılık Fakültesi [İnternet]. Eczacı Odası Ağaç Dikme Etkinliği. [Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024]. Erişim linki: <https://birimler.atauni.edu.tr/eczacilik-fakultesi/eczaci-odasi-agac-dikme-etkinligi/>
41. Ankara Eczacı Odası Gençlik Komisyonu [İnternet]. [Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024]. Erişim linki: <https://gk.aeo.org.tr/>
42. Ankara Eczacı Odası Gençlik Komisyonu. Daha yeşil ve daha mutlu, bir dünya için. DOZ Ankara Eczacı Odası. 2019;(26):42-3. <https://doz.aeo.org.tr/2019-26/DOZ-26-calisma-web.pdf>
43. Vural ZBA, Coşkun G. Kurumsal sosyal sorumluluk ve etik [Corporate social responsibility and ethics]. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi.* 2011;1(1):61-87. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/83925>
44. Ulutaş Deniz E, Sözen Şahne B, Yeğenoğlu S. A qualitative study with the Turkish pharmacists' association chairman on the history and activities of Turkish pharmacists' association. *Hacettepe University Journal of the Faculty of Pharmacy.* 2018;38(2):53-7. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/602451>
45. Akhoondzadeh M, Marchetti D. Study of the preparation phase of Turkey's powerful earthquake (6 February 2023) by a geophysical multi-parametric fuzzy inference system. *Remote Sens.* 2023;15(9):2224. <https://doi.org/10.3390/rs15092224>
46. 6. Bölge Samsun Eczacı Odası [İnternet]. Afet Yardım Kampanyası Hakkında. [Erişim tarihi: 12 Ağustos 2024]. Erişim linki: <https://www.samsuneczaciociodasi.org.tr/haber-28636>
47. Başar BA, Başar M. Sosyal sorumluluk raporlaması ve Türkiye'deki durumu [Social responsibility reporting and its status in Turkey]. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.* 2018;6(2):213-30. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/19177/19177.pdf?sequence=1&isAllowed=y>